

Maria Dąbrowska, Mirosława Gajewska, Jerzy Kruppé

Frombork, woj. elbląskie. Stanowisko 4. Kaplica św. Anny i szpital św. Ducha

Informator Archeologiczny : badania 15, 220-222

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Badania prowadzono na działkach przy ul. Zamkowej 4-6, poszukując dalszych murów średniowiecznej budowli, którą wyodrębniono na tym terenie w 1980 r.

Wykop XI-b - w tylnym pomieszczeniu piwnicznym kamieniczki Zamkowa 4 odkryto średniowieczny mur, biegnący równolegle do jej tylnej ściany, posadowionej - jak stwierdzono uprzednio - na murze należącym do tej budowli. Obydwa mury miały tę samą charakterystykę i zbliżoną szerokość. Odległość między nimi wynosiła 5,17 m, a szerokość całego traktu, łącznie z grubością murów - 7 m. Wymiary te były zdecydowanie mniejsze od minimalnych wymiarów traktów zabudowy, stosowanych w zamkach krzyżackich z końca XIII w., wynoszących odpowiednio 6,5 i 11 m.

Wykop X-d założono nad tylną częścią piwnic kamieniczki Zamkowa 6. Piwnic nie udało się odkopać ze względu na trudności, związane z zabezpieczeniem częściowo zachowanych partii sklepienia, zawałonego po pożarze w 1945 r. Odsłonięto południową pachę sklepienia, gdzie wystąpił materiał zabytkowy z XVII lub XVIII w. oraz trzy mury obwodowe piwnicy, powstałe w średniowieczu, co najmniej w dwóch fazach. Ustalenie układu tych murów w poszczególnych fazach i ich ścisła interpretacja było niemożliwe z powodu niedostępności i węzłów, w których mury te stykały się ze sobą. Istnieje jednak duże prawdopodobieństwo, że jeżeli nie obie fazy, to przynajmniej wcześniejsza należała do jakiejś budowli zamkowej.

Do tylnej ściany kamieniczki Zamkowa 6 został dobudowany od zewnątrz ceglany piec wędzarniczy /?/, dostępny z piwnicy przez wykonany w murze otwór. Cegły w jego ścianach łączone były zaprawą glinianą, a same ściany okopcone od wnętrza. Znaleziony w piecu inwentarz /ceramika i kafle miskowate/ wskazywał, że zasypano go około XVI w. Była to najstarsza czysta warstwa kulturowa, odsłonięta w całym wykopie. Na skutek wysokiego poziomu wody gruntowej nie zdołano dotrzeć do niższych warstw średniowiecznych, odkrywanych na tym terenie w latach ubiegłych.

Przewiduje się kontynuowanie badań.

FROMBORK
woj. elbląskie
Stanowisko 4
Kaplica św. Anny i szpital św. Ducha

PP Pracownie Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Gdańsku

Badania prowadzili: mgr Maria Dąbrowska, mgr Mirosława Gajewska, doc. dr Jerzy Kruppé /autor sprawozdania/. Finansował WKZ w Elblągu, Siódmy sezon badań, Kaplica i szpital z XV-XX w.

Systematyczne prace wykopaliskowe prowadzono nadal we wnętrzu obiektu, natomiast badaniami ratowniczymi na zewnątrz objęto teren bezpośrednio przyległy od zachodu i południa. Było to konieczne w związku z robotami ziemnymi przy zakładaniu instalacji wodno-kanalizacyjnej. W piwnicach eksplorowano pomieszczenie przylegające do wcześniej odkrytego zespołu pieców łaźiebnych. Na parterze prowadzono badania w narożnym pomieszczeniu południowo-zachodnim oraz w południowym ciągu dawnych cel szpitalnych. Dokumentowano również relikty architektury /mury, posadzki/ odsłonięte przez ekię budowlaną PKZ prowadzącą równocześnie prace konserwatorskie. Konieczne było także wykonanie badań architektonicznych w zakresie nieodzownym dla właściwej interpretacji wyników prac archeologicznych. Badaniami tymi objęto przede wszystkim na zewnątrz i od wewnątrz południową i północną elewację korpusu szpitala.

Badania w średniowiecznym pomieszczeniu piwnicznym ustaliły, iż przecięte ono zostało w poprzek przez ścianę kruchty zachodniej wzniesioną w czasie przebudowy w 1686 r. Jednocześnie stwierdzono, że fundament fasady zachodniej pochodzący też z okresu przebudowy, posadowiono na średniowiecznym fundamencie piwnic.

Na parterze w pomieszczeniu narożnym ustalono istnienie dwu poziomów posadzek. Wyższa z prostokątnych płytek ceramicznych ułożona została po przebudowie obiektu w XVI w. Świadczy o tym dopasowanie jej do ściany wówczas wzniesionej. Poniżej natrafiono na posadzkę ceglana noszącą w wielu miejscach ślady reperacji oraz przeciętą wzdłuż ściany fundamentowej w 1686 r. W cienkiej warstewce zalegającej na posadzce oraz w szparach między cegłami znaleziono monety pochodzące prawdopodobnie z I poł. XVII w. Pod posadzką odsłonięto sklepienia kilku obiektów piwnicznych pochodzących z założenia średniowiecznego. Należały one do południowo-zachodniej piwnicy, górnej komory południowego pieca łaźiebego, korytarza przypiecowego oraz sąsiadującej z nim piwnicy. Odsłonięto także południowo-zachodni narożnik pomieszczenia łaźni. W ceglanej podłodze natrafiono in situ na mosiężną pokrywę zamykającą otwór do wpuszczania pary. Miała ona 30 cm średnicy i ważyła 3.500 gramów.

Jedynie w południowo-zachodniej części badanego pomieszczenia stwierdzono nienaruszony układ warstw. Pozwoliło to na ustalenie pierwotnego poziomu terenu, wkopów budowlanych pod założenie piwnic i pieców łaźiebnych oraz pod ściany narożnika szpitala.

Prace we wschodniej części południowych i północnych cel potwierdziły wcześniejsze ustalenia o istnieniu dwóch poziomów posadzek ceglanych. Niższy związany był z założeniem szpitalnym z początku XVI w., wyższy natomiast ułożony został w czasie jego przebudowy w końcu XVII w. Prześledzono również rozplanowanie cel szpitalnych z tego czasu, ustalając, iż dwie sąsiadujące ze sobą ogrzewane były wspólnym piecem.

Wyniki badań ratowniczych to m. in. odsłonięcie dołu kloacznego

o murowanej cembrowinie i ceglany m dnie bezpośrednio przy elewacji południowej w zachodniej części obiektu. Poszukiwania architektoniczne we wnętrzu przyległego pomieszczenia szpitalnego pozwalają stwierdzić, iż w końcu XVII w. istniała w tym miejscu latryna z wykuszem.

W czasie instalacyjnych i niwelacyjnych prac ziemnych naruszona została część cmentarza przyszpitalnego. Uzyskany tą drogą materiał antropologiczny pochodzi niestety ze zniszczonych pochówków, których układ nie mógł być dokładnie zadokumentowany.

Podczas badań architektonicznych północnej i południowej elewacji korpusu szpitala ujawniono pierwotne otwory okienne i drzwiowe w partiach obiektu wzniesionych w XV oraz na pocz. XVI w. Ich rozmieszczenie wskazuje, iż pierwotny układ cel szpitalnych był odmienny od zrealizowanego w czasie przebudowy u schyłku XVII w. Istnienie dwójga drzwi wyjściowych ze szpitala w XVI w. stwierdzono jedynie w elewacji północnej. Przeprowadzone badania licznych węzłów architektonicznych dostarczyły nowych danych do poznania etapów budowy obiektu.

Omawiany sezon badawczy dostarczył kilku tysięcy znalezisk, w tym przede wszystkim ułamków późnośredniowiecznych i nowożytnych naczyń glinianych, kafli, kości zwierzęcych, fragmentów wyrobów metalowych i szklanych oraz kilkanaście monet z okresu XV-XX w.

Systematyczne badania budynków kaplicy i szpitala zostały zakończone. Wskazane natomiast byłoby rozpoznanie terenu przyszpitalnego z jego zapleczem gospodarczym, którego założenie przestrzenne pozostaje nadal nieznanie.

GNIEW
woj. gdańskie
Stanowisko 1 a
Zamek

Politechnika Gdańska
Instytut Architektury
i Urbanistyki
Zakład Historii Architektury

Badania prowadzili dr Zofia Hołowińska i doc. dr Ryszard Massalski. Finansował WKZ w Gdańsku. Pierwszy sezon badań. Główny budynek krzyżackiego zamku z XIII-XV w.

Wykopiska na terenie zamku podjęto w związku z zamierzoną odbudową głównego budynku, spalonego w 1921 r. Stanowią one część składową rozpoczętych przed kilkoma laty kompleksowych badań nad historią średniowiecznego Gniewa.

Mury głównego budynku na kwadratowym planie z czterema skrzydłami wyznaczającymi dziedziniec wewnętrzny, zachował się niemal w całości, choć znacznie zniekształcone przebudową z 1856 r. Celem badań było wyjaśnienie problemów związanych z ukształtowaniem tej budowli, z przemianami